

УДК 378.14

DOI: 10.31376/2410-0897-2020-1-42-90-96

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ РОБОТИ З ІНФОРМАЦІЙНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ

Климова Катерина Яківна

доктор педагогічних наук, професор кафедри іноземних мов
Житомирський національний агроекологічний університет
klimov999@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-0566-4044

У статті йдеться про використання методів і прийомів розвитку критичного мислення майбутніх фахівців на заняттях з української мови за професійним спрямуванням в університеті. Узагальнено зміст понять «критичне і творче мислення», «технологія розвитку критичного мислення». Акцентовано увагу на вміннях студентів критично опрацьовувати україномовні інформаційні джерела для професійного самонавчання та самовдосконалення. Спираючись на досвід українських та зарубіжних педагогів, авторка демонструє фрагменти розроблених нею лекцій та практичних занять з розвитку критичного мислення.

Ключові слова: критичне мислення, технологія розвитку критичного мислення, мовнокомунікативна професійна компетентність, інформаційні джерела, методи групової та індивідуальної роботи на заняттях з української мови за професійним спрямуванням.

Постановка проблеми. Перевагою вищої освіти в умовах інформаційно розвиненого суспільства є наявність великої джерельної бази, яка задовольняє інтелектуальні потреби як викладачів, так і студентів, підвищує результативність навчання, збагачує зміст навчально-методичних комплексів дисциплін. Зокрема, мережеві біобібліографічні електронні ресурси забезпечують відкритий доступ користувачів до загальної інформації; мережеві ресурси для перевірки на плагіат гарантують дотримання академічної доброчесності під час науково-дослідницької роботи. Попри це інформаційний потік, який охопив усі сфери нашого життя завдяки комп'ютеризації, призвів і до негативних наслідків, одним з яких є повна або часткова втрата здатності критично аналізувати чужі твердження, скептично ставитися до почутого або прочитаного, логічно аргументувати власну думку, шукати оптимальні шляхи вирішення проблем. Критичне мислення, розвинене в людині в дитячому та юнацькому віці, є запорукою формування високоінтелектуального, національно свідомого громадянина, активного члена демократичного суспільства.

Українська мова як державна є потужним засобом формування критичного мислення компетентного фахівця: його критичні судження як продукт мислення вищого рівня здатні вплинути на розум і почуття колег, виховують повагу до вітчизняних духовних цінностей та матеріальних надбань, забезпечують етику професійного спілкування у колективі, підвищують культуру державного управління.

Одним із компонентів професійної компетентності, яка починає формуватися в університеті, є комунікативна. Формування мовнокомунікативної професійної компетентності майбутніх фахівців в умовах навчального середовища закладу вищої освіти передбачає вирішення низки таких завдань, як: формування у студентів систематизованих знань про мову - найвище надбання цивілізації, про закони мовленнєвого спілкування та етикету; узагальнення знань про норми літературної мови, удосконалення умінь і навичок використовувати ці знання в професійному дискурсі; розвиток «чуття мови» (вміння знаходити і виправляти мовні помилки та мовленнєві недоліки); розвиток умінь знаходити достовірні інформаційні джерела для самонавчання і самовдосконалення та критично оцінювати їх зміст.

Зазначене вище засвідчує актуальність проблеми розвитку критичного мислення студентів під час роботи з джерелами інформації на заняттях з української мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Критичне мислення як предмет філософських та психолого-педагогічних досліджень представлено у численних працях

зарубіжних та вітчизняних науковців від другої половини ХХ століття до сьогодні (Дж. Андерсон, Б. Блум, Д. Брунер, М. Векслер, Л. Виготський, С. Волтер, Дж. Дьюї, Р. Маєр, Н. Поспелов, Ж. Піаже, С. Полат, В. Сміт, Р. Стернберг, Д. Стіл, В. Сухомлинський, П. Фрейре, А. Фішер, Д. Халперн, К. Хобарт та ін.). Безсумнівно, пріоритет належить зарубіжним (у більшості американським) дослідникам: від уведення Бенджаміном Блумом самого терміна «критичне мислення» як мислення вищого рівня (Паулу Фрейре – методичної системи «Читання та письмо для розвитку критичного мислення») (К. Мередит, Ч. Темпл, Д. Стіл) [1].

На початку цього століття в Україні набули популярності тренінги з розвитку критичного мислення для вчителів та викладачів університетів, під час яких упроваджувалися різноманітні зарубіжні методи (Науково-методичний центр розвитку критичного та образного мислення «Інтелект», м. Київ). Проблема розвитку критичного мислення школярів та студентів успішно досліджується на українському ґрунті (Б. Багай, І. Большакова, К. Бондаренко, О. Василенко, О. Давиденко, Н. Дементієвська, Н. Дзямучич, Л. Киянко-Романюк, В. Козира, К. Корсак, Г. Митчик, Т. Олійник, О. Пометун, В. Сікорська, І. Сущенко, Ю. Стежко, О. Тележкіна, О. Тягло, С. Терно, О. Ходаковська, М. Шеремет, В. Ягоднікова та ін.). Однак попри наявність наукових публікацій щодо розвитку критичного мислення у закладах вищої освіти, такий аспект проблеми, як критичне осмислення майбутніми фахівцями інформаційних джерел на заняттях з української мови, потребує докладного висвітлення.

Формулювання мети статті. Мета публікації – підкреслити роль технології розвитку критичного мислення у формуванні мовнокомунікативної професійної компетентності майбутніх фахівців, зокрема вмінь критично оцінювати зміст інформаційних джерел.

Виклад основного матеріалу. Рівень розвитку критичного мислення студентів виявляється вже на перших заняттях з української мови за професійним спрямуванням. Першокурсники, як правило, мають шкільний досвід участі у дискусіях, мовних іграх, уміють готувати презентації, вони мають демонструвати самостійне мислення: визначати суть проблеми, знаходити відповідну інформацію, формулювати власну точку зору, аргументуючи її. Попри це більшість студентів надає перевагу репродуктивному типу навчально-пізнавальної діяльності, відтворюючи готовий матеріал лекції або підручника. Під час самопідготовки інформація з інтернету, як правило, «копіюється» без критичного оцінювання її змісту. Така ситуація спричинена об'єктивними та суб'єктивними факторами: відсутністю систематичного впровадження у навчально-виховний процес закладу освіти технології розвитку критичного мислення, спрощеним розумінням педагогами практичного значення останнього; недостатньою психолого-педагогічною та лінгвістичною підготовкою окремих шкільних учителів-словесників; інертним ставленням студентів до вивчення української мови – відсутність усвідомлення її ролі у майбутній професійній діяльності.

Проаналізувавши низку дефініцій поняття *критичне мислення*, запропонованих науковцями, ми зупинилися на визначенні В. Козири, який розглядає критичне мислення у порівнянні з *творчим*: «Творче мислення спрямоване на створення нових ідей, а критичне виявляє їх недоліки та переваги. Для ефективного вирішення завдань необхідні обидва види мислення» [2, с. 8]. На думку вченого, критичне мислення є цілеспрямованим, обґрунтованим, рефлексивним, контрольованим, самоорганізованим, самостійним: «Це процес аналізу, синтезування, обґрунтовування і оцінки достовірності та цінності інформації; властивість сприймати ситуацію глобально, знаходити причини, наслідки і альтернативи; здатність генерувати чи змінювати свою позицію на основі фактів й аргументів, коректно застосовувати отримані результати до проблем і приймати виважені рішення – чому довіряти та що робити в житті» [2, с. 15]. Окрім того, критичне мислення як результат спілкування є соціальним («У суперечці народжується істина», – стверджував Сократ) і науковим: здатність мислити критично визначає дослідника.

Технологія розвитку критичного мислення - це педагогічна система, що має універсальний характер – отже, вона прийнятна для застосування на заняттях з будь-якої

дисципліни. Структуру заняття за цією технологією наводить В. Ягоднікова: «Технологія розвитку критичного мислення передбачає розподілення заняття на три етапи. Перший етап – актуалізація пізнавальних процесів – «виклик». Другий етап – усвідомлення – засвоєння змісту. Третій етап – осмислення (рефлексія) [3, с. 192–193]. На кожному з етапів викладач використовує спеціальні методи, прийоми, які сприяють досягненню кінцевої мети технології. Як зазначає О. Ходаковська, «кінцевою метою опанування методом критичного мислення є допомога студентам у прийнятті правильних рішень на основі ретельного зважування наявних доказів» [4, с. 357–358]. Цілком погоджуємося з дослідницею, що це досить складно, оскільки майбутні фахівці повинні виробити скептичний підхід до певної проблеми, сформулювати її власне бачення, відшукати у достовірних інформаційних джерелах докази на підтвердження або спростування своєї думки, відкинувши будь-які упередження.

Упровадження технології розвитку критичного мислення на заняттях з української мови має свої позитивні результати. Про це, наприклад, свідчать публікації О. Тележкіної, яка застосовує такі методи та прийоми, як: «структурований огляд», «знаємо – хочемо дізнатися – дізналися», «читання в парах», «узагальнення в парах», «лінія цінностей», «мозковий штурм», «дошка запитань», «пошук запитань», «Акваріум», «паутинка дискусій», «М-схема», «діаграма Венна» та ін. під час вивчення правил української орфографії [5]; Б. Багай, О. Василенко, В. Сікорської, де йдеться про реалізацію методів та прийомів з використанням текстів: INSERT, «аргументоване письмо», «творче есе», «перемішані частини тексту», «Асоціативний куш» («кластер») та ін. [6].

На наш погляд, ознайомлення із досвідом використання технології розвитку критичного мислення, по-перше, забезпечує наукові засади методичної діяльності викладача, по-друге, спонукає його до пошуку доцільного поєднання методів та прийомів на кожному з етапів заняття з української мови відповідно до теми. Зупинимося стисло на результатах своєї роботи з розвитку критичного мовлення студентів-нефілологів під час опрацювання інформаційних джерел на заняттях з української мови.

Лекційні та практичні заняття проводилися у семи групах першого курсу Житомирського національного агроекологічного університету (2019/2020 н. р.) зі студентами спеціальностей «Агрономія», «Туризм», «Економіка підприємства», «Підприємництво, торговельна та біржова діяльність». Навчально-методичний комплекс дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» складається з *навчальної програми* зразка МОНУ (наказ № 259 від 29.03.2010 р.), *робочої програми*, розрахованої на 4 модулі – 120 годин (із них 20 год. лекцій, 22 год. практичних занять, 78 год. відведено на індивідуально-самостійну роботу), *конспектів лекцій, методичних рекомендацій та завдань для практичних занять, для самостійної роботи, а також тестових завдань для підсумкового контролю*. Зазначимо, що всі складники НМК вміщують перелік довідково-інформаційних джерел до кожної теми, розміщених на паперових та електронних носіях.

Методи і прийоми розвитку критичного мислення студентів застосовувалися протягом усієї аудиторної та самостійної роботи. При цьому функціями викладача було визначено конструктивно-проектувальну (моделювальну та прогнозувальну), практично-гностичну, комунікативно-координувальну, контрольну-корекційну, виховну та розвивальну. Звертаючи увагу на якість виконання цих функцій, ми вважали їх одним із вирішальних чинників, що впливають на ефективність упровадження технології розвитку критичного мислення у процес навчання української мови у ВНЗ. Було враховано, що проектувальна діяльність викладача української мови, окрім об'єктивного складника (знання загальнодидактичних законів та закономірностей навчально-пізнавальної діяльності), має суб'єктивний складник, який дозволяє на свій розсуд вибрати та поєднувати оптимальні методи та прийоми роботи на заняттях.

Тема першої лекції з курсу («Державна мова – мова професійного спілкування») передбачає виклад таких питань, як: – Функції мови. – Поняття державної, загальнонародної,

рідної, національної та літературної мови. – Мовне законодавство та мовна політика в Україні. – Мовні норми. Типологія мовних норм. – Мова професійного (ділового) спілкування як функціональний різновид української літературної мови. На етапі «виклику» використано метод «Асоціативний кущ», який ще називають «наочним мозковим штурмом», «кластером», або «тронуванням». Про доцільність цього методу йдеться у дослідженнях О. Василенко та В. Сікорської: «Спосіб графічної організації матеріалу, який робить наочними усі розумові процеси, які відбуваються під час занурення в текст. Система кластерів охоплює більшу кількість інформації, ніж можна одержати від звичайного конспектування» [6, с. 21]. Отже, в центрі дошки викладач записує ключове слово «мова», до якого студенти дописують «гілки» - слова (фрази), які в них асоціюються з мовою: українська мова, державна мова, національна мова, загальнонародна мова, літературна мова, рідна мова, писемна мова, усне мовлення, культура мовлення, функції мови та ін. Запропоновано продовжити асоціативні ряди, дописавши до кожного з цих слів нові, наприклад: літературна мова – мовна норма – мовна помилка; загальнонародна мова – діалекти – просторіччя – жаргонізми – професійні слова – інвективна лексика; державна мова – мовна політика – мовне законодавство та ін. Рекомендовано встановити логічні зв'язки між «гілками куща». На етапі засвоєння змісту викладач дає завдання записати наукові визначення вже записаних ключових понять теми у формі традиційного конспектування лекції як джерела інформації. На етапі рефлексії, осмислення змісту використовуємо «метод цікавих запитань»: студенти формулюють цікаві запитання, які в них виникли під час вивчення теми, наприклад: «Скільки мов у світі?», «Чи може українська мова стати міжнародною світовою мовою?», «Чому зміни мовних норм свідчать про «життя» мови?», «Яка різниця між мовною помилкою і мовленнєвим недоліком?», «Чи може окрема людина може вплинути на мовну ситуацію в країні?», «Як ставитися до родинного діалекту?» «Як реагувати на нецензурну лексику в чаті?» та ін.

Практичне заняття з цієї ж теми розпочинаємо з виконання тестів на перевірку рівня засвоєння інформаційного матеріалу:

Тест. Напишіть правильний варіант відповіді (А, В, С):

1. Предмет курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)»: А. Загальнонародна мова. В. Сучасна українська літературна мова. С. Діалекти.
2. Найпершим із-поміж книжних стилів Київської Русі з'явився: А. Науковий стиль. В. Художній стиль. С. Офіційно-діловий стиль.
3. Єдина державна форма бланків уведена: А. 1918 р. В. 1811 р. С. 907 р.
4. На сьогодні чинним є Національний стандарт України: А. 2003 р. В. 1993 р. С. 2001 р.
5. Основних функцій мови налічується: А. 8. В. 11 С. 7.
6. Функція мови, яка покликана задовольняти потребу в красі: А. Естетична. В. Виховна. С. Імпресивна.
7. Періодів розвитку української мови (за Ю. Шевельовим): А. 5. В. 4. С. 3.
8. Уперше вжив розмовні дієслова: *ганяти, тинятися, швендяти* – в художньому творі: А. Т. Шевченко, поема «Сон». В. І. Нечуй-Левицький, повість «Кайдашева сім'я». С. І. Котляревський, поема «Енеїда».
9. Мова, яка має законодавчий статус обов'язкової в державних установах та громадських організаціях, у закладах культури і освіти: А. Рідна мова. В. Загальнонародна мова. С. Державна мова.
10. Чинний закон про мову, ухвалений ВР України, набув чинності: А. 16.07.2019 р. В. 25.04.2019 р. С. 01.09.2003 р.
11. Типи норм літературної мови: А. орфоепічні, лексичні, морфологічні, граматичні, словотвірні, правописні, стилістичні. В. орфоепічні, лексичні, фразеологічні, граматичні, словотвірні, правописні, стилістичні. С. орфоепічні, лексичні, етичні, граматичні, словотвірні, правописні, стилістичні.
12. Розрізняють стилів мови (мовлення): А. 5. В. 6. С. 7.

Частиною практичного заняття на тему «Становлення й розвиток наукового стилю української мови» є робота з текстом з використанням методу INSERT («вставка, позначка»). Першокурсники читають запропонований текст з використанням позначок: + – «знаю», – – «не знаю», ! – «цікаво», ? – «хочу знати більш детально». Окрім того, останню позначку використовують, якщо певна інформація викликає сумнів, незгоду. Наведемо зразок критично опрацьованого студентом уривку з тексту наукової статті:

Тривожні недоліки українських наукових текстів

Нову загрозу науковій мові В. Радчук стилізовано назвав «укрлиш» – український варіант англійської мови. «-»). Наприкінці ХХ століття в українську мову ввійшло чимало англіцизмів та слів, що утворені на взірць цієї мови. Найбільше вони вплинули на термінологію. «+»). Наприклад, у літературознавстві замість питомих *оповідь, оповідний, оповідач* часто знаходимо *нарація, наратор, наративний*. «!). А у мовознавстві термін *концепт* практично витіснив попереднє *поняття*. «!). Багато науковців полюбляють вводити у свої тексти запозичені заміники загальноживаних слів, бо вони, як видається, надають їхній мові більшого відчуття книжності, напр.: *рецепція – сприйняття; латентний – прихований*. «!). Все це призводить до створення штучного напівпродукту, своєрідного *наукового жаргону* – стилізованої мови, зрозумілої обмеженому колу людей. «-»). Фахівець з високою культуромовною компетенцією прагне висловлюватися ясно, шукає для формулювання думки найточніших слів і словосполучень, послуговуючись при цьому загальноживаними словами рідної мови. «?). Тому псевдонаукова мова – це те, чого слід уникати (за статтею: Кондратів І. І. *Культуромовний потенціал професійної наукової комунікації*. Молодий вчений. № 4.3 (44.3). Квітень, 2017 р. С. 109–113).

Для самостійної роботи студентам запропоновано укласти список інтернет-джерел з проблем сучасної української термінології, до якого увійдуть статті у вітчизняних фахових журналах з мовознавства.

Метою практичного заняття з теми «Основи українського правопису» є формування у майбутніх фахівців систематизованих знань орфографічних та пунктуаційних норм на основі критичного ознайомлення зі змістом нового українського правопису 2019 року (Український правопис / НАН України, Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні; Інститут української мови. К., 2019. 282 с.). При цьому наголошуємо студентам на тому, що видання викликало суперечки в соціальних мережах, спричинені, як правило, перебільшенням змін, неухважним тлумаченням правил, низьким рівнем правописної грамотності взагалі. З огляду на це після попереднього уважного прочитання першокурсниками правил доцільно використати «Акваріум» як метод розвитку критичного мислення: п'ять студентів сідають, утворивши коло, і публічно обговорюють поставлену викладачем проблему, наприклад: «Написання складних слів: зміни в українському правописі». Інші студенти спочатку мовчки слухають інформацію, а потім ставлять запитання. У кінці заняття формою поточного контролю засвоєних знань є диктант із взаємоперевіркою, укладаючи який ми намагалися максимально «наситити» текст складними словами:

«Кожна епоха має свої таємниці: чи то давньоруський період, чи то часи середньовіччя, чи то наше бурхливе сьогодення. Максідяг, мідісукні, мініспідниці періодично поступаються місцем одне одному; топмодель та спічрайтер стають популярними професіями, а про лейбмє дика та унтерофіцєра сучасна молодь, до рєчі, і не чула. Усіх ваблять бізнес-проєкти, успішна купівля-прóдаж. Дівчина-студентка мріє, що в неї закохається не мужній скєлелаз, а блогер, віцекóнсул, ексчемпіон або навіть член Європарламенту, який авіарейсом прилетів в Україну, щоб провести тут двотижнєву (а краще чотиримісячну!) відпустку. Уявний «герой», звісно, проведе пресконференцію з проблем медіалінгвістики, вистоїть трикілометрову чергу за двома квитками на концерт Олега Винника, знайде її двадцятип'ятиповерховий будинок, на самісінькому даху якого освідчиться в коханні. А вона, забувши про сімдесятиріччя дідуся, про свій мінікомп'ютер і про загрозу академвідпустки, почне захоплено дивитися на грушоподібний місяць, на темно-

рожеве крайнебо над містом. Без сумніву, те, про що мріють дівчата з давніх-давен, кінець кінцем сповниться: буде хліб-сіль, буде таке пишне весілля, якого зроду-віку ніхто ще не бачив, яке триватиме не годинудві, а день-другий. Молодята скажуть одне одному «на добра ніч», а соловей защебече «тьох-тьох» за вікном їхньої квартири з євроремонтном.

Святвечір, як і колись, прийде на землю. Кожен мріятиме святкувати своє трьохсотріччя».

Зведені результати проведеного екзамену з української мови за професійним спрямуванням засвідчили 98 % успішності. Якісний показник у середньому становив 74 %. Підкреслимо, що використання методів і прийомів технології розвитку критичного мислення відбувалося систематично – як наслідок більшість студентів почали сприймали запропонований викладачем інтерактивний спосіб навчання як свій, індивідуальний стиль, а кожну інформацію, почуту або написану, ретельно аналізувати.

Висновки. З огляду на універсальність технології розвитку критичного мислення сучасні дослідження щодо її впровадження в системі вищої освіти в Україні мають широке поле. Перспективи подальшого наукового пошуку полягають у розробленні науково обґрунтованої методики розвитку критичного мислення студентів у процесі науково-дослідницької роботи та проходження виробничої практики за фахом.

Список використаної літератури

1. Стіл Дж. Методична система «Розвиток критичного мислення у навчанні різних предметів» / Д. Стіл, К. Мередіт, Ч. Темпл. К.: Науково-методичний центр розвитку критичного та образного мислення «Інтелект», 2001. 104 с.
2. Козира В. М. Технологія розвитку критичного мислення у навчальному процесі: навчально-методичний посібник для вчителів. Тернопіль: ТОКІППО, 2017. 60 с.
3. Ягоднікова В. В. Застосування технології розвитку критичного мислення у процесі підготовки майбутніх фахівців. *Вісник післядипломної освіти*: зб. наук. праць / голов. ред. В. В. Олійник. К.: Геопринт, 2009. Ч. 1. Вип. 11. С. 190–196.
4. Ходаковська О. Впровадження методів критичного мислення на заняттях з іноземної мови. *Поєднання інноваційних і традиційних технологій навчання української та іноземних мов як чинник забезпечення дієвості знань*: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції / Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ. Х.: РВВ ХТЕІ КНТЕУ, 2017. 396 с. С. 355–367.
5. Тележкіна О. О. Застосування методів технології розвитку критичного мислення у викладанні фахової української мови. *Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасного ВНЗ*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ (5 березня 2016 р.). К.: КНЕУ, 2016. С. 207–210 URL: <http://ir.kneu.edu.ua:8080/handle/2010/17600>.
6. Василенко О., Сікорська В. Особливості розвитку критичного мислення у студентів спеціальності «Журналістика» під час вивчення української мови за професійним спрямуванням. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2018. №32. Т. 3. С. 18–21.

DEVELOPMENT OF STUDENTS' CRITICAL THINKING SKILLS WHILE WORKING WITH INFORMATION SOURCES

Klymova Kateryna

doctor of pedagogics, professor of the department of foreign languages
Zhytomyr National Agroecological University

Introduction. *In the information society, printed and electronic sources of information can satisfy the intellectual needs of teachers and students. Various types of information sources speed up the process of learning, enriching the content of studied subjects and scientific research. However, a global accessibility to information has also led to some negative consequences – the loss of the ability to analyze the information critically, which means – to be skeptical of what is heard or read, to argue one's own opinion, to work with some problem-solving strategies. Critical thinking is a feature of a highly intelligent person, a conscious citizen, an active member of the democratic society.*

Purpose. *The purpose of the article is to justify the technologies and methods of developing critical thinking in the process of forming students' communicative competence during the Ukrainian language classes, and the ability to evaluate the content of different information sources critically.*

Methods. *The author analyzes the scientific works on the research problem, the experience of other teachers and their own methods of developing students' critical thinking, using empirical methods, including the evaluation of the learning outcomes.*

Results. *The main results of the development of students' critical thinking (while working with information sources in the Ukrainian language classes) are the optimization of the educational process; the increase of students' motivation in learning the language as the basic part of professional communication; the improvement of learning achievements and quality of learning process.*

Originality. *The scientific novelty of the research lies in the theoretical grounding and practical implementation of critical thinking development methods in the Ukrainian language for Specific Purposes classes.*

Conclusion. *The scientific research concerning the critical thinking technology is widely implemented in higher education in Ukraine. Prospects for further scientific research are to develop a scientifically grounded methodology for the development of students' critical thinking in the process of scientific research and during the manufacturing practice.*

Key words. *critical thinking, technology of critical thinking development, language-communicative professional competence, sources of information, methods of group and individual work in the Ukrainian language for Specific Purposes classes.*

References

1. Stil Dzh. Metodychna systema [Rozvytok krytychnogo myslennya u navchanni riznyh predmetiv] / Dzh. Stil, K. Meredith, CH. Templ. – K. : Naukovo-metodychnyj centr rozvytku krytychnogo ta obraznogo myslennya «Intelekt», 2001. – 104 s.
2. Kozyra V. M. [Tekhnologiya rozvytku krytychnogo myslennya u navchal'nomu procesi] : [navchal'no-metodychnyj posibnyk dlya vchyteliv] / V.M. Kozira. Ternopil': TOKIPPO, 2017. – 60 s.
3. Yagodnikova V. V. [Zastosuvannya tekhnologii rozvytku krytychnogo myslennya u procesi pidgotovky majbutnih fahivciv] / V. V. Yagodnikova // Visnyk pislyadyplomnoi osvity: zb. nauk. prac' / golov. red. V. V. Olijnyk. – K. : Geoprint, 2009. – CH. 1. Vyp. 11. – S. 190-196.
4. Hodakovs'ka O. [Vprovadzhennya metodiv krytychnogo myslennya na zanyattayah z inozemnoi movy] / O. Hodakovs'ka // [Poednannya innovacijnyh i tradycijnyh tekhnologij navchannya ukraïns'koi ta inozemnyh mov yak chynnyk zabezpechennya dievosti znan': materialy IV Vseukraïns'koi naukovo-praktychnoi konferencii] / Harkiv's'kyj torgovel'no-ekonomichnyj instytut KNTEU. – H. : RVV HTEI KNTEU, 2017. – 396 s. – S. 355-367.
5. Telezhkina O. O. [Zastosuvannya metodiv tekhnologii rozvytku krytychnogo myslennya u vykladanni fahovoï ukraïns'koi movy] / O. O. Telezhkina // [Strategii mizhkul'turnoi komunikacii v movnij osviti suchasnoho VNZ] [Elektronnij resurs] : zb. materialiv Mizhnar. nauk.-prakt. konf., m. Kiiiv (5 bereznya 2016 r.). – K. : KNEU, 2016. – S. 207–210. – Rezhym dostupu : <http://ir.kneu.edu.ua:8080/handle/2010/17600>.
6. Vasylenko O., Sikors'ka V. [Osoblyvosti rozvytku krytychnogo myslennya u studentiv special'nosti «Zhurnalistyka» pid chas vyvchennya ukraïns'koi movi za profesijnym spryamuvannjam] / O. Vasylenko, V. Sikors'ka // Naukovyj visnyk mizhnarodnogo humanitarnogo universytetu. – Ser.: Filologiya. – 2018. №32. – T. 3. S. 18-21.

РАЗВИТИЕ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ РАБОТЫ С ИСТОЧНИКАМИ ИНФОРМАЦИИ

Климова Екатерина Яковлевна

доктор педагогических наук, профессор кафедры иностранных языков
Житомирский национальный агроэкологический университет

В статье речь идет об использовании методов и приемов развития критического мышления будущих специалистов на занятиях по украинскому языку профессиональной направленности в университете. Обобщенно представлено содержание понятий «критическое и творческое мышление», «технология развития критического мышления». Внимание акцентировано на умениях студентов критически подходить к работе с украиноязычными источниками информации с целью профессионального самообучения и самоусовершенствования. Ссылаясь на опыт украинских и зарубежных педагогов, автор демонстрирует фрагменты занятий по развитию критического мышления.

Ключевые слова: *критическое мышление, технология развития критического мышления, языковая коммуникативная профессиональная компетентность, информационные источники, методы групповой и индивидуальной работы на занятиях по украинскому языку профессиональной направленности.*

Отримано редакцією 3.01.2020 р.